

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.Н. КАРАЗІНА**

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

**КОМПЛЕКС НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
З ДИСЦИПЛІНИ**

«Маніпулятивні технології в соціальних комунікаціях»
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) рівень вищої освіти _____
/

галузь знань _____ 06 Журналістика _____
(шифр і назва)

Спеціальність _____ 061 Журналістика _____
(шифр і назва)

освітня програма _____ Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ обов'язкова _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ соціологічний _____

УКЛАДАЧ: к. соціол. наук, Субота М.М.

З М І С Т

1	Робоча програма навчальної дисципліни «Маніпулятивні технології в соціальних комунікаціях»	3
2	Плани семінарських занять	24
3	Завдання для самостійної роботи	27
4	Завдання для контрольної роботи, що передбачена навчальним планом	30
5	Питання для підсумкового контролю знань	30
6	Критерії оцінювання знань та вмінь студентів	31

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-педагогічної
роботи
Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

«___» _____ 2022 р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Маніпулятивні технології в соціальних комунікаціях

рівень вищої освіти перший (бакалаврський) рівень вищої освіти
галузь знань 06 Журналістика
спеціальність 061-Журналістика
освітня програма Медіакомунікації та зв'язки з громадськістю
спеціалізація _____
вид дисципліни обов'язкова
факультет соціологічний

2022/2023 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

«__15__» червня 2022 року, протокол № __7__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Субота Марина Миколаївна, доцент кафедри прикладної соціології і соціальних комунікацій

Програму схвалено на засіданні кафедри прикладної соціології та соціальних комунікацій соціологічного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна.

Протокол від «__27__» _____квітня_____ 2022 року №__3__

В.о. завідувача кафедри прикладної соціології
та соціальних комунікацій

(підпис) (Віль БАКІРОВ).
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол від «_____» _____ 2022 року № _____

Голова науково-методичної комісії

(підпис) (Юлія СОРОКА)
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Вибуховий розвиток медіакомунікацій, швидкість і щільність інформаційних потоків сьогодні створили якісно нові можливості для маніпулювання суспільною думкою, для прихованої інформаційної агресії, для ведення інформаційно-психологічних війн.

Сучасному фахівцю з університетською освітою необхідно виробити критичне сприйняття інформації, що на нього обрушуються щодня, навчитися розпізнавати та захищатися від маніпуляцій, що застосовуються у сучасному інформаційно-комунікативному просторі.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни:

формування у фахівців з університетською освітою здатності щодо критичного сприйняття інформації, навичок професійної медіааналітики, розпізнання та захисту від маніпуляцій, що застосовуються у сучасному інформаційно-комунікативному просторі. А також здатності ідентифікувати соціально-небезпечний контент, протидіяти ворожим інформаційним і комунікативним атакам, дотримуватися етичних норм, заснованих на цінностях громадянського (вільного демократичного) суспільства, аналізувати свою і чужу інформаційно-комунікативну діяльність у просторі цифрових медіа.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

- з'ясувати сутність феномену маніпуляції індивідуальною, груповою та масовою свідомістю, настроями та поведінкою; розглянути морально-етичні та технологічні аспекти маніпуляції;
- на міждисциплінарних засадах (соціології, психології, соціальної психології, теорії комунікації, теорії інформаційних війн тощо) забезпечити системне розуміння того, у який спосіб сучасні медіа формують сприйняття реальності та конструюють її, як здійснюється маніпуляція свідомістю користувачів медіа (і споживачів, і творців медійного контенту);
- вивчити способи розпізнання конкретних методик і прийомів маніпуляції, інформаційних і комунікативних атак, що застосовуються у медіакомунікаціях;
- розвинути практичні навички критичного сприйняття, аналізу і перевірки інформації;
- сформувані поглиблені, практико-орієнтовані уявлення про сутність та шляхи забезпечення інформаційної безпеки у соціальних та медіакомунікаціях цифрового суспільства.

1.3. Кількість кредитів: програма навчальної дисципліни «Маніпулятивні технології в соціальних комунікаціях» передбачає 3 кредити.

1.4. Загальна кількість годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	
Семестр	
8-й	
Лекції	
12 год.	8 год.
Практичні, семінарські заняття	

18 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
60 год.	78 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання: за підсумками вивчення навчальної дисципліни студенти повинні

1.6 Заплановані результати навчання:

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, здобувачі повинні набутися компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Перелік предметних компетентностей здобувача вищої освіти:

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК03. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК04. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел. ЗК05. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК06. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації.

ЗК07. Здатність працювати в команді. ЗК08. Здатність навчатися і оволодівати сучасними знаннями. ЗК09.

Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК10. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.

Фахові компетентності:

ФК01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.

ФК02. Здатність формувати інформаційний контент.

ФК03. Здатність створювати медіапродукт.

ФК04. Здатність організовувати й контролювати командну професійну діяльність.

ФК05. Здатність ефективно просувати створений медійний продукт.

ФК06. Здатність до провадження безпечної медіадіяльності.

Програмні результати навчання:

ПР01. Пояснювати свої виробничі дії та операції на основі отриманих знань.

ПР02. Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.

- ПР03. Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.
- ПР04. Виконувати пошук, оброблення та аналіз інформації з різних джерел.
- ПР05. Використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних завдань.
- ПР06. Планувати свою діяльність та діяльність колективу з урахуванням цілей, обмежень та передбачуваних ризиків.
- ПР07. Координувати виконання особистого завдання із завданнями колег.
- ПР08. Виокремлювати у виробничих ситуаціях факти, події, відомості, процеси, про які бракує знань, і розкривати способи та джерела здобування тих знань.
- ПР09. Оцінювати діяльність колег як носіїв прав і обов'язків членів суспільства, представників громадянського суспільства.
- ПР10. Оцінювати діяльність колег з точки зору зберігання та примноження суспільних і культурних цінностей і досягнень.
- ПР11. Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.
- ПР13. Передбачати реакцію аудиторії на інформаційний продукт чи на інформаційні акції, зважаючи на положення й методи соціальнокомунікативних наук.
- ПР14. Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.
- ПР18. Використовувати необхідні знання й технології для виходу з кризових комунікативних ситуацій на засадах толерантності, діалогу й співробітництва.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Тема 1. Маніпуляція в соціальних комунікаціях: поняття, сутність. Передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість.

Зміст і завдання, організаційно-методичні особливості засвоєння курсу. Основна література. Міждисциплінарні засади вивчення предмету. Походження терміну «маніпуляція». Психологічне та соціологічне визначення маніпуляції. Сутність комунікативного впливу. Управління за допомогою комунікацій і маніпулювання: головні відмінності. Морально-етичні аспекти маніпуляції. Основні ознаки, критерії маніпулятивної дії в соціальній комунікації. Місце і роль маніпуляції в соціальній взаємодії на різних рівнях комунікації. Роль і значення маніпулятивних технологій у ХХІ ст. Технологізація соціальних комунікацій. Поняття і сутність соціально-комунікативної технології. Поняття маніпулятивної технології

Тема 2. Засади і технології психологічної маніпуляції.

Уявлення про маніпулятивну природу соціуму. Складний комплекс соціокультурних передумови маніпуляції. Психологічні та соціально-психологічні передумови маніпулятивної взаємодії. Маніпуляція на рівні психічних процесів: перцептивні, мнемотичні, інтелектуальні процеси, емоційна і когнітивна дія. Психоаналітичні засади маніпулятивних технологій. Технології, спрямовані на нейтралізацію психологічних механізмів захисту, приклади їх застосування, способи їх розпізнання та протидії. Технологія використання сублимінальних стимулів. Виправдання маніпуляції в біхевіоризмі. Біхевіористські засади маніпулятивних технологій, приклади застосування таких технологій в міжособистісній та масовій комунікації. Критика маніпуляції в гуманістичній психології.

Когнітивні викривлення як передумова для використання маніпулятивних технологій. Основні когнітивні викривлення, властиві людському мисленню та сприйняттю.

Тема 3. Засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів).

Ключові поняття семіотичного аналізу комунікації. Маніпуляція за допомогою ідеології як символічної системи репрезентації реальності. Маніпуляція і конструювання соціальної реальності. Дискурсивна концепція ідеології. Розуміння маніпуляції з позиції критичного-дискурс-аналізу. Концепція міфу за Р. Бартом, міф як засіб маніпулювання свідомістю: основні принципи, аналіз конкретних прикладів застосування. Передумови мовної маніпуляції. Риторичні прийоми маніпулятивної дії (метафора, алюзія тощо). Маніпулювання за допомогою візуальних образів як знаково-семіотичних систем.

Тема 4. Мовні засоби і мовні прийоми маніпулювання. Наратив як інструмент маніпуляції.

Мовна картина світу та мовне конструювання реальності. Психологічні та психолінгвістичні механізми, що лежать в основі мовного маніпулювання. Маніпулятивне управління мовою (її можливостями, функціями і механізмами) і використання її як засобу соціального контролю. Прийоми мовного маніпулювання за різними рівнями мови. Лексичний рівень. Використання евфемізмів, дисфемізмів. Слова-символи. Створення (запозичення) нових слів. Граматичний рівень мовних маніпуляцій. Фонетичний рівень. Графічний рівень. Нав'язування пресупозицій.

Наратив як інструмент маніпуляції. Сутність і поняття наративу. Наративні війни. Створення ефективних маніпулятивних алюзій за допомогою наративів. Використання наративних шаблонів у пропаганді. Використання контрнاراتивів.

Тема 5. Маніпулятивні технології у деструктивних культах: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.

Типові ознаки деструктивного культу. Базові зони деформаційного простору особистості. Харизматичні лідери, авторитет та псевдавторитет. Основні технології вербування та маніпуляції свідомістю adeptів.

Тема 6. Маніпулятивні технології у масовій комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.

Мас-медіа як суб'єкт маніпулювання індивідуальної та масовою свідомістю. Сучасні уявлення про ефективність масової комунікації. Медіа відображають чи створюють реальність? Принципи розділення фактів і оцінок. Когнітивні ефекти впливу мас-медіа. Специфічні медіа технології маніпулювання. «Встановлення порядку денного» засобами масової комунікації, як ефект медіа та маніпулятивна технологія (agenda setting theory). Конструювання соціальних проблем засобами масової комунікації. Концепція медіапраймінгу та теорія фреймів. Концепція «спіралі мовчання» Е. Ноель-Нойман. Негативізм і сенсаціоналізм.

Тема 7. Маніпулятивні технології в інтернет-комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.

Інтернет як простір символічної політичної боротьби і застосування маніпулятивних технологій. Психологія людини в соціальних мережах. Чому в умовах сучасного світу пропаганда є знову дієвою? Розподіл аудиторії в соціальних мережах. Безпека в соціальних мережах. Кейси та інструменти захисту. Що таке постправа? Постправа як інструмент інформаційно-психологічних війн. Інформації бульбашки. Мікротаргетинг. Основні технології маніпулювання суспільною свідомістю в інтернет-комунікації.

Тема 8. Маніпулятивні технології у політичній комунікації : як їх розпізнавати та як їм протидіяти.

Маніпулятивні електоральні технології. Специфічні технології політичної реклами. Технологія встановлення «політичного порядку денного. Прийоми дифамації політичного супротивника. Критичний аналіз дискурсу політичної полеміки: на матеріалі мас-медіа.

Тема 9. Маніпулятивні технології у рекламній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.

Психологічні впливи у рекламній діяльності, як форма маніпуляції. Псевдологіка (логічний обман). Пряма фальсифікація. Підсвідоме навіювання. Технології прихованої реклами.

Тема 10. Критичне мислення та медіаграмотність як засади протидії маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю у цифровому соціумі.

Критичне мислення, «здоровий» скептицизм та довіра до медіа.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усьог о	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с. р.		л	п	лаб	інд	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Маніпуляція в соціальних комунікаціях: поняття, сутність. Передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість.	10	1	2			7	10	1				9
Тема 2. Засади і технології психологічної маніпуляції.	10	2	2			6	10	1	1			8
Тема 3. Засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів).	8	1	2			5	8	0,5				7,5
Тема 4. Мовні засоби і мовні прийоми маніпулювання. Наратив як інструмент маніпуляції.	6	1	2			3	6	0,5				5,5
Тема 5. Маніпулятивні технології у деструктивних культурах: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	6	1	2			3	6	1				5
Тема 6. Маніпулятивні технології у масовій комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	10	2	2			6	10	1	1			8
Тема 7. Маніпулятивні технології в	12	1	2			9	12	1	1			10

інтернет-комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти												
Тема 8. Маніпулятивні технології у політичній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	10	1	2			7	10	0,5	1			8,5
Тема 9. Маніпулятивні технології у рекламній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	10	1	1			8	10	0,5				9,5
Тема 10. Критичне мислення та медіаграмотність як засади протидії маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю.	8	1	1			6	8	1				7
Усього годин	90	12	18			60	90	8	4			78

4. Теми семінарських занять д.в

Назва теми	Кількість Годин
Тема 1. Маніпуляція в соціальних комунікаціях: поняття, сутність. Передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість.	2
Тема 2. Засади і технології психологічної маніпуляції.	2
Тема 3. Засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів).	2
Тема 4. Мовні засоби і мовні прийоми маніпулювання. Наратив як інструмент маніпуляції.	2
Тема 5. Маніпулятивні технології у деструктивних культурах: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	2
Тема 6. Маніпулятивні технології у масовій комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	2
Тема 7. Маніпулятивні технології в інтернет-комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти	2
Тема 8. Маніпулятивні технології у політичній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	2

Тема 9. Маніпулятивні технології у рекламній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти.	1
Тема 10. Критичне мислення та медіаграмотність як засади протидії маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю.	1
Разом	18

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість Годин
1	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість. Проаналізувати маніпулятивні технології, представлені у художніх кінострічках «Wag the Dog» (1997) та «Brexіt» (2019). Які маніпулятивні технології там використовуються?	7
2	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються засади і технології психологічної маніпуляції.	6
3	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються Засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів).	5
4	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у міжособистісній комунікації та у груповій комунікації.	3
5	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у деструктивних культурах.	3
6	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у масовій комунікації. Здійснити порівняльний аналіз міжнародних порядків денних за один день, представлені в підсумкових новинах «Аль-Джазіра», «Euronews», «CNN». Пройти он-лайн гру «Маніпулятор» (texty.org.ua)	6
7	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології в інтернет-комунікації. Написати есе на тему «Сьогодні нам стали доступними безліч джерел інформації. Чи зменшило це маніпулювання суспільною думкою та настроями? Аргументуйте, чому»	9
8	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у політичній комунікації	7
9	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у рекламній комунікації	8
10	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються принципи критичного мислення та	6

	медіаграмотність як засади протидії маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю.	
	Разом	60

6. Індивідуальні завдання

Не передбачено.

7. Методи навчання

- **лекції** – розкриваються принципові та найбільш важливі аспекти визначених тем дисципліни із застосуванням мультимедійних засобів навчання. Застосовуються метод активізації навчально-пізнавальної діяльності студента з дисципліни (зокрема аналіз кейсів з історичної та сучасної практики застосування інформаційно-психологічних операцій, маніпулятивних технологій у медіакомунікаціях), метод проблемного викладу матеріалу. частково-пошуковий, або евристичний, метод, які орієнтуються на компетентнісний підхід в навчанні.
- **семінари** з елементами дискусії, ділової гри, підготовка презентаційних матеріалів, виступи опрацювання навчальної та наукової літератури, групо Робота направлена на збудження запитаннями інтересу до теми, створення мотивації навчання, розвиток пізнавальної активності, комунікативних умінь та навичок
- **самостійна робота** – поглиблене самостійне здобування знань (конспектування, тезування, анотування, рецензування, тощо), перегляд та аналіз художніх фільмів; удосконалення вмінь та навичок включає вивчення додаткової літератури та написання доповідей та есеїв, емпіричної дослідницької роботи.

8. Методи контролю

Контрольна робота, семінарські заняття, залік

Поточний контроль – усні опитування на лекціях та семінарських заняттях за контрольними та програмними питаннями поточної та попередніх тем; оцінювання ступеню активності студентів та якості їхніх виступів та коментарів при проведенні дискусій та інших видах роботи на семінарських заняттях (рольові ігри, командна робота, дискусії). Передбачена контрольна робота Самостійні роботи з теоретичних питань нормативного або проблемного характеру, письмові есе, *Рубіжний контроль* – контрольна робота за темами розділів. *Підсумковий контроль* – письмовий залік (три відкритих запитання проблемного характеру).

Критерії оцінювання питання контрольної роботи

Робота містить 3 відкритих питання, кожне з яких оцінюється максимум у 6 балів

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою (грунтовна, аргументована, логічно побудована, містить посилання на конкретні приклади)	6 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками (цілому вірна та повна, але містить окремі неточності або невеликі логічні протиріччя)	5-4 бали
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками (відповідь в цілому адекватна завданню, але є досить поверхневою та неповною)	3-2 бали

Відповідь не повна, містить суттєві помилки (відповідь не є адекватною завданню, але демонструє деякі знання матеріалу курсу, окремі згадки про важливі ідеї та концепції)	1 бал
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0 балів

Критерії оцінювання самостійної практичної (дослідницької) роботи:

1. змістовна відповідність завданню, використання матеріалів курсу – 4 бали;
2. коректність та глибина здійсненого аналізу – 4 бали;
3. обґрунтування результатів та висновків дослідження – 4 бали;
4. оформлення згідно вимог – 2 бал.
5. мультимедійна презентація – 4 бали

Максимальна кількість балів – 18.

Критерії оцінювання роботи на семінарських заняттях:

Кількість балів, яку може отримати студент за усну та письмову роботу на семінарі становить від **2 до 4 балів**. Для цього необхідно продемонструвати володіння матеріалами теми, вміння аналізувати ключові аспекти теми, продемонструвати можливості їхнього застосування на практиці, а також виконання самостійних завдань за планом.

Критерії оцінювання письмового екзамену:

3 відкритих запитання, перше оцінюється у 14 балів, друге та третє – у 13

При оцінюванні враховується: правильність відповіді, її аналітичний характер, наведення прикладів, концептуальна відповідність (вміння оперувати категоріальним апаратом курсу).

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою (грунтовна, логічно побудована, містить посилання на авторитетні джерела та на конкретні приклади)	13-14 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками (цілому вірна та повна, але містить окремі неточності або невеликі логічні протиріччя)	10-12 балів
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками (відповідь в цілому адекватна завданню, але є досить поверхневою та неповною)	6-9 балів
Відповідь не повна, містить суттєві помилки (відповідь не є адекватною завданню, але демонструє деякі знання матеріалу курсу, окремі згадки про важливі ідеї та концепції)	2-5 балів
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0-1 балів

9. Види навчальної діяльності (змішане навчання, лекції, семінарські заняття)

Тема	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотній зв'язок

Тема 1. Маніпуляція в соціальних комунікаціях: поняття, сутність. Передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість.	Вступна лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою	Обговорення навчального матеріалу
Тема 2. Засади і технології психологічної маніпуляції.	Інформаційна лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу
Тема 3. Засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів).	Інформаційна лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу Завдання у Classroom
Тема 4. Маніпулятивні технології у міжособистісній комунікації та у груповій комунікації.	Інформаційна лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу
Тема 5. Маніпулятивні технології у деструктивних культурах.	Інформаційна лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою ; перегляд документального фільму	(Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу

Тема 6. Маніпулятивні технології у масовій комунікації.	Інформацій на лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою; перегляд художнього фільму	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу Завдання у Classroom (інтерактивна гра)
Тема 7. Маніпулятивні технології в інтернет-комунікації.	Інформацій на лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою; перегляд художнього фільму	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу Завдання у Classroom
Тема 8. Маніпулятивні технології у політичній комунікації.	Інформацій на лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою; перегляд художнього фільму	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу Завдання у Classroom
Тема 9. Маніпулятивні технології у рекламній комунікації.	Інформацій на лекція	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	Мультимедійна презентація в аудиторії та на платформі Classroom (відеоконференція)	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу
Тема 10. Критичне мислення та медіаграмотність як засади	Інформацій на лекція	Ознайомлення або повторення термінології	Мультимедійна презентація в аудиторії та	Робота з літературою Робота з кейсами;	Обговорення навчального матеріалу Завдання у Classroom

протидії маніпуляції індивідуально ю та масовою свідомістю у цифровому соціумі.		ії, необхідної для роботи з темою	на платформі Classroom (відеоконфер енція)		
---	--	--	---	--	--

8.1. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Залік	Сума
										Контрольна робота	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				100
42										18	60	40	100

T1, T2 ..., T10 – теми розділів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

9. Рекомендована література

Основна література

1. Іващенко В.Л. Сучасні медіакомунікативні технології: навчальний посібник. Київ: ТОВ «Видавництво. “Розумники”», 2021. 192 с.
2. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот / Дмитро Кулеба. – Київ : Книголав, 2019. – 384 с.
3. Климанська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної кухні : монографія / Л. Д. Климанська. – Львів : Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 332 с.
4. Курбан О. В. Сучасні інформаційні війни в мережевому он-лайн просторі: навч. посіб. / О. В. Курбан. – К. : ВІКНУ, 2016. – 286 с.
5. Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ : Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с.
6. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл. – Київ : НІСД, 2019. – 560 с.
7. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу: Монографія. – К.: Міленіум, 2008. – 216 с.
8. Чалдіні Р. Психологія впливу / Роберт. Б. Чалдини. – К.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 352 с.

Допоміжна література

1. Андреева О. М. Національна безпека України в контексті національної ідентичності і взаємовідносин з Росією [Текст] / О.М. Андреева. – Київ: Парламентське видавництво, 2009. – 360 с.
2. Горбулін В. П. Інформаційні операції та безпека суспільства: загрози, протидія, моделювання : монографія / В. П. Горбулін, О.Г. Додонов, Д.В. Ланде. – Київ: Інтертехнологія, 2009. – 164 с.

3. Дзюбань О. П. Інформаційна безпека у проблемному полі соціокультурної реальності: монографія. – Х. : Майдан, 2010. – 260 с.
4. Інформаційний простір України: четвертий рік війни [Електронний ресурс] // Інститут демократії імені Пилипа Орлика. – Режим доступу : <http://idpo.org.ua/analitics/1385-informacijnij-prostir-ukra%D1%97ni-chetvertij-rik-vijni-prezentaciya.html#comment-1561>
5. Крос К. Політична комунікація і висвітлення новин у демократичних суспільствах: конкуруючі перспективи / Крос Кетлін, Гакет Роберт ; пер. Руслан Ткачук. – К. : Основи, 2000. – 142 с.
6. Лалл Дж. Мас-Медіа, комунікація, культура : глобальний підхід / Джеймс Лалл ; за ред. О. Гриценка, Н. Гончаренко ; пер. з англ. О. Гриценка, С. Гарастович, Т. Гарастович [та ін.]. – К. : К.І.С., 2002. – 264 с.
7. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи [Електронний ресурс] / Валентин Петрик [сайт]. – Режим доступу : www.justinian.com.ua/article.php.
8. Полянський П. Освіта як об'єкт інформаційної війни Росії проти України і як ресурс протидії такій війні [Електронний ресурс] / П. Полянський. — Режим доступу : maidanua.org/2015/03.
9. Потеряхін А. Л. Інформаційно-психологічний вплив: визначення поняття / А. Л. Потеряхін // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2009. – №2 (2). – С. 28–32.
10. Почепцов Г. [Дез]інформація / Георгій Почепцов ; під загальною редакцією Н. Лигачевої і Г. Петренко. – К. : Паливода А. В., 2019. – 248 с.
11. Почепцов Г. Інформаційні війни: нові тенденції [Електронний ресурс] / Георгій Почепцов // Media Sapiens [Сайт] [24 квітня 2016]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/informatsionnye_voyny_novye_tendentsii/
Почепцов Г. «Промивання мозку» як технологія впливу [Електронний ресурс] / Георгій Почепцов // Media Sapiens [Сайт] [10 квітня 2016]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/promyvanie_mozgov_kak_tekhnologiya_vliyaniya/
12. Почепцов Г. Комунікативна безпека на противагу безпеці інформаційної [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://voi.com.ua/news/505016/>
13. Почепцов Г. Від покемонів до гібридних війн: нові комунікативні технології XXI століття / Георгій Почепцов. – Київ : Києво-Могилянська академія, 2017. – 258 с.
14. Почепцов Г. Нові методи пропагандистського впливу: майбутнє вже поряд [Електронний ресурс] / Георгій Почепцов // Media Sapiens [Сайт] [10 січня 2016]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/trends/1411978127/novye_metody_propagandistskogo_vozdeystviya_budushee_uzhe_ryadom/
15. Прибутко П.С. Інформаційні впливи: роль у суспільстві та сучасних воєнних конфліктах / П.С. Прибутко, І.Б. Лук'янець. – Київ: Вид. А. В. Паливода, 2007. – 252 с.
16. Протидія російській пропаганді та медіаграмотність: результати всеукраїнського опитування громадської думки. Аналітичний звіт. – К. : Детектор медіа, 2018. – 64 с.
17. Саєнко О. Г. Інформаційна війна як прояв інформаційного протиборства [Текст] / О. Г. Саєнко, С.Л. Степаниця // Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 2008. – Вип. 12. – С. 142–147
18. Сватко Я. Національна безпека України в умовах ведення інформаційних війн [Електронний ресурс] / Я. Сватко // Західна аналітична група. – Режим доступу: <http://zggroup.com.ua/print.php?articleid=1606>.
19. У нас погані новини: <http://texty.org.ua/d/2018/mnews/>
20. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By / Lakoff, George; Johnson, Mark University of Chicago Press, 2003. – 256 p.
21. Layton T. P. Information Security: Design, Implementation, Measurement, and Compliance / T. P. Layton. – NW : Auerbach Publications, 2016. – 264 p.

22. Shostrom E.L. Man, the manipulator: The inner journey from manipulation to actualization. BANTAM BOOKS; 6th Printing edition (January 1, 1968). 189 p.

Наукова періодика:

1. A linguistic/game-theoretic approach to detection/explanation of propaganda/ Arash Barfar // Expert Systems with Applications 15 October 2021 Volume 189 (Cover date: 1 March 2022) Article 116069.
2. A model for understanding new media literacy: Epistemological beliefs and social media use/ Ismail Celik, Hanni Muukkonen, Selcuk Dogan // Library & Information Science Research 20 October 2021 Volume 43, Issue 4 (Cover date: October 2021) Article 101125.
3. Analytic thinking reduces belief in conspiracy theories / Viren Swami, Martin Voracek, Adrian Furnham // Cognition December 2014 Volume 133, Issue 3 Pages 572-585
4. Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the «Post-Truth» Era/ Stephan Lewandowsky, Ullrich K. H. Ecker, John Cook // Journal of Applied Research in Memory and Cognition December 2017 Volume 6, Issue 4 Pages 353-369.
5. Cause and Effect: On the Antecedents and Consequences of Conspiracy Theory Beliefs / Joseph Uscinski, Adam M. Enders, Justin Stoler // Current Opinion in Psychology Available online 28 May 2022 In press, journal pre-proof Article 101364.
6. Computers in Human Behavior 27 November 2021 Volume 128 (Cover date: March 2022) Article 107121.
7. Deepfake forensics: Cross-manipulation robustness of feedforward- and recurrent convolutional forgery detection methods/ Frederic Chamot, Zeno Geradts, Evert Haasdijk // Forensic Science International: Digital Investigation 21 March 2022.
8. Fake News: The narrative battle over the Ukrainian conflict / Irina Khaldarova & Mervi Pantti // Journalism Practice, Volume 10, 2016 - Issue 7
9. Fake news: Why do we believe it? / Catherine Beauvais // Joint Bone Spine Available online 4 March 2022 In press, journal pre-proof Article 105371.
10. History as a propaganda tool in Putin's Russia / Miguel Vázquez Liñán // Communist and Post-Communist Studies June 2010 Volume 43, Issue 2 Pages 167-178.
11. Makhashvili L. The Russian Information War and Propaganda Narratives in the European Union and the EU's Eastern Partnership Countries / L. Makhashvili // International Journal of Social Science and Humanity. – 2017. – Vol. 7, №. 5. – P. 309–313.
12. Multifaceted Nature of Social Media Content Propagating COVID-19 Vaccine Hesitancy: Ukrainian Case / Olena Zakharchenko, Roksolana Avramenko, Olha Trach // Procedia Computer Science 26 January 2022.
13. Pragmatic mechanisms of manipulation in Russian online media: How clickbait works (or does not) / Valentina Apresjan, Alexander Orlov // Journal of Pragmatics Available online 3 March 2022 In press, corrected proof.
14. Psychological benefits of believing conspiracy theories / Jan-Willem van Prooijen // Current Opinion in Psychology 5 May 2022 Volume 47 (Cover date: October 2022) Article 101352.
15. Social Media Advertising through Private Messages and Public Feeds: A Congruency Effect between Communication Channels and Advertising Appeals / Fue Zeng, Ruijuan Wang, Zhe Qu // Information & Management 28 March 2022 Volume 59, Issue 4 (Cover date: June 2022) Article 103646.
16. Social media and the future of open debate: A user-oriented approach to Facebook's filter bubble conundrum / Philip Seargeant, Caroline Tagg // Discourse, Context & Media 10 April 2018 Volume 27 (Cover date: March 2019) P. 41-48.
17. Social network behavior and public opinion manipulation / Long Chen, Jianguo Chen, Chunhe Xia // Journal of Information Security and Applications 8 December 2021 Volume 64 (Cover date: February 2022) Article 103060.

18. Testing the cognitive involvement hypothesis on social media: 'News finds me' perceptions, partisanship, and fake news credibility/ Trevor Diehl, . Sangwon Lee //
19. The affective politics of the “post-truth” era: Feeling rules and networked subjectivity / Megan Boler, Elizabeth Davis // *Emotion, Space and Society* 7 May 2018.
20. The anatomy of undue influence used by terrorist cults and traffickers to induce helplessness and trauma, so creating false identities /. S. A. Hassan, M. J. Shah // *Ethics, Medicine and Public Health* January–March 2019 Volume 8 Pages 97-107.
21. The dark side of social movements: social identity, non-conformity, and the lure of conspiracy theories / Anni Sternisko, Aleksandra Cichocka, Jay J Van Bavel // *Current Opinion in Psychology* 21 February 2020 Volume 35 (Cover date: October 2020) P. 1-6.
22. The impact of group polarization on the quality of online debate in social media: A systematic literature review / Luca Iandoli, Simonetta Primario, Giuseppe Zollo // *Technological Forecasting and Social Change* 10 June 2021 Volume 170 (Cover date: September 2021) Article 120924.
23. The responsibility of social media in times of societal and political manipulation / Ulrike Reisach // *European Journal of Operational Research* 22 September 2020 Volume 291, Issue 3 (Cover date: 16 June 2021) P. 906-917.
24. The spread of the Kremlin’s narratives by a western news agency during the Ukraine crisis /. Kohei Watanabe // *Journal of International Communication*, Volume 23, 2017 - Issue 1
25. Who believes in conspiracy theories? A meta-analysis on personality correlates / Lukasz Stasielowicz, // *Journal of Research in Personality* 4 April 2022 Volume 98 (Cover date: June 2022) Article 104229.
26. Архипов О. Є., Архипова Є. О. Особливості розуміння понять «інформаційна безпека» та «безпека інформації» / О. Є. Архипов, Є. О. Архипова // *Информационные технологии и безопасность: основы обеспечения информационной безопасности (ИТБ-2014): Материалы XIV международной научно-практической конференции.* – К. : ИПРИ НАН Украины, 2014. – С. 18–30.
27. Дубас О. П. Інформаційно-комунікативний простір: поняття, сутність, структура / О. П. Дубас // *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї.* – К. : Український центр політичного менеджменту, 2010. – Вип. 19. – С. 223–232.
28. Горбань Ю. О. Інформаційна війна проти України та засоби її ведення / Ю.О. Горбань // *Вісник НАДУ.* – 2015, №1. – С. 136–141.
29. Младьонова О. Д. Інформаційна безпека як складова національної безпеки України / О. Д. Младьонова // *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Питання політології».* – 2017. – № 31. – С. 87–92.
30. Корнеєв В. М. Підходи до вивчення прихованого текстового впливу // *Вісн. Київ. ун-ту. Журналістика.* – 2001. – Вип. 9. – С. 75-79
31. Онищук М. І. Особливості психологічного впливу в ході проведення психологічних операцій/ М. І. Онищук, Я. М. Жарков // *Збірник наукових праць Військового інституту Київського національного університету ім. Т. Шевченка.* – 2008. – Вип. 16. С. 136–139.
32. Павловська С. Інформаційно-психологічний вплив як фактор досягнення мети в ході воєнних дій / С. Павловська // *Воєнна історія.* – 2008. - №5. – С. 126-136
33. Побокін М. Маніпулятивний вплив в системі політичних технологій // *Людина і політика* 2004 № 3, С. 63-73.
34. Солдатенко І. О. Медіаграмотність як складова інформаційної безпеки / І. О. Солдатенко, А. В. Зінюк // *Актуальні проблеми філософії та соціології.* – 2016. – № 10. – С. 138–140.
35. Соснін О. В. Проблеми зростаючої ролі інформаційно-комунікаційної функції держави в умовах інформаційного суспільства та шляхи їх вирішення / О. В. Соснін // *Гуманітарний вісник ЗДІА. Серія: Філософія.* – 2016. – № 65. – С. 164–176.
36. Субота М. М. Уявлення про соціальну реальність у масовій комунікації: аналіз тематичної структури теленовин / М. М. Субота // *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна : Сер.*

Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи. 2004. № 621. С. 122–127.

37. Субота М. М. Особливості дискурсу теленовин у контексті медіаконструювання соціальної реальності // Український соціологічний журнал. 2011. №. 1-2. С. 48–55.
38. Суббота М. Н. Субота М. М., Зінюк А. В. Проблема соціологічної концептуалізації поняття «інформаційна безпека держави» // Сучасні проблеми світового співтовариства та роль суспільних наук у забезпеченні його розвитку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, Україна, 11-12 березня 2016 року). Одеса : ГО «Причорноморський центр досліджень проблем суспільства» . С. 92–94.

Нормативно-правова база

1. Проект Концепції інформаційної безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mip.gov.ua/done_img/d/30-project_08_06_15.pdf
2. Закон України «Про державну службу спеціального зв'язку та захисту Інформації України» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3475-15>
3. Закон України «Про державну таємницю» // Інформаційне законодавство: збірник законодавчих актів у 6 томах / за ред. Ю.С. Шемшученка . – т.1 Інформаційне законодавство України. – К.: ТОВ «Юридична думка», 2005. – С.252-276
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
5. Закон України «Про захист інформації в авторизованих системах» // Інформаційне законодавство: збірник законодавчих актів у 6 томах / за ред. Ю.С. Шемшученка . – т.1. - Інформаційне законодавство України. – К.: ТОВ «Юридична думка», 2005. – С. 277-282
6. Закон України «Про захист персональних даних» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>
7. Закон України «Про науково-технічну інформацію» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/anot/3322-12>
8. Закон України «Про Національну систему конфіденційного зв'язку» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2919-14>
9. Закон України «Про основи національної безпеки» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
10. Концепція національної безпеки України [Електронний ресурс] // Міністерство інформаційної політики України: [сайт]. - Режим доступу: <http://mip.gov.ua/files/banners/Final%20%D0%9F%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%20%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D1%86%D0%B5%D0%BF%D1%86%D1%96%D1%97%20%28%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%29%20-%2030.09.15.pdf>
11. Указ Президента України «Про доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/514/2009>
12. Указ Президента України №47/2017 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>

12. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відеолекції, інше методичне забезпечення

1. Watchdog українських ЗМ (ГО «Детектор медіа» : Детектор медіа – українське інтернет-видання про медіа від команди Наталії Лигачової) – <http://detector.media/>
2. Детектор медіа. Моніторинг – <https://detector.media/category/monitoring/>
3. Проект MediaSapiens був започаткований «Телекритикою» (зараз – «Детектор медіа») у 2010 році за підтримки Інтерньюз-Нетворк (США) – <http://osvita.mediasapiens.ua/> –
4. StopFake, волонтерський інтернет-проект – <http://www.stopfake.org>
5. TEXTY.org.ua – суспільно-політичне та аналітичне інтернет-видання – <http://texty.org.ua/>
6. Інститут масової інформації (ІМІ) (українська громадська організація) – <https://imi.org.ua/>
7. Незалежна аналітична платформа «Вокс Україна» (дослідження) [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://voxukraine.org/doslidzhennya/>
8. Академія української преси (Моніторинг) – <http://www.aup.com.ua/>
9. Проект «Українського кризового медіа-центру» – <http://uchoose.info/>
10. Онлайн-курс «Новинна грамотність» [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://video.detector.media/special-projects/novynna-gramotnist-i22>
11. Дистанційний навчальний курс медіаграмотності для громадян (створений IREX у партнерстві з Академією української преси та StopFake) – http://irex.mocotms.com/ml_web/story_html5.html
12. Дистанційний курс «Верифікація в Інтернеті» (розрахований на журналістів і редакторів пострадянського простору) – <https://vumonline.ua/course/verification-in-the-Internet/>
13. Освітній проект «OSINT Academy» від Інституту постінформаційного суспільства (курс дає розуміння базових інструментів розвідки з відкритих джерел і розрахований на журналістів, блогерів, громадських активістів, представників прес-служб і всіх, хто створює і поширює контент з важливих для українського суспільства питань) – <http://www.osint.academy/>
14. Дистанційний курс «Як розуміти соціальні мережі» – <https://vumonline.ua/course/how-to-understand-social-networks/>
15. Мультимедійний онлайн-посібник «МедіаДрайвер» (від Детектор Медіа) – <http://mediadriverr.online/>
16. Видання «Як розпізнати фейк?» (від Міністерства інформаційної політики України, розроблене та реалізоване спільно з проектом ЄС «Association4U») – http://mip.gov.ua/files/pdf/antifake_ua_web.pdf
17. Фактчекінгова організація (США) PolitiFact National – <https://www.politifact.com/truth-o-meter/>
18. Фактчекінговий проект The Washington Post https://www.washingtonpost.com/news/fact-checker/?utm_term=.129394214c9b
19. The Fact Checker (The Gazette) – <https://www.thegazette.com/fact-checker/>
20. Фактчекінговий проект про погоду та зміну клімату Climate Feedback – <https://climatefeedback.org/>

Додаток до робочої програми навчальної дисципліни «Маніпулятивні технології в соціальних комунікаціях»
(назва дисципліни)

Дію робочої програми продовжено: на 2022/2023 н. р.

Заступник декана соціологічного факультету з навчальної роботи

_____ В'ячеслав НІКУЛІН
(підпис) (прізвище, ініціали)

«___» _____ 2022 р.

Голова науково-методичної комісії соціологічного факультету

_____ Юлія СОРОКА
(підпис) (прізвище, ініціали)

«___» _____ 2022 р.

2. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «Дослідження медіакомунікацій»

№ теми	Назва теми	Кіль- кість годи- н
Тема 1.	Тема 1. Маніпуляція в соціальних комунікаціях: поняття, сутність. Передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість. <u>Завдання на семінар:</u> Завдання: напишіть есе-імпровізацію, відповідь на таке питання: «Сьогодні нам стали доступними безліч джерел інформації. Чи зменшило це маніпулювання суспільною думкою та настроями? Аргументуйте, чому». (Критерії оцінювання та вимоги: Оцінюється 1) Самостійність, оригінальність, повнота відповіді, використання декількох актуальних аргументів - 4 бали ; 2) логічність, послідовність, посилання на теоретичні засади та практичні приклади - 3 бали; 3) використання в аналізі концептуальних положень прослуханої частини курсу - 3 бали. Максимальна оцінка за роботу - 10 балів. Обсяг – 1 печатного (інтервал 1,5, шрифт – 14) або – 2 стор. рукописного тексту.	2
Тема 2.	Тема 2. Засади і технології психологічної маніпуляції <u>Теми доповідей:</u> 1) Технології сугестивного маніпулятивного впливу: загальна характеристика 2) Еріксоновський гіпноз: сутність та маніпулятивна складова 3) Нейролінгвістичне програмування: сутність підходу, міфи щодо нього 4) Маніпулятивні технології нейролінгвістичного програмування. Література до теми 2: 1. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева, Є.Д. Скулиш, О.Д.Бойко, В.В.Остроухов]; за заг. ред. Є.Д. Скулиша. – 2-ге вид. – К.: ЗАТ “ВПІОЛ”, 2011. – 248 с. 2. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу: Монографія. – К.: Міленіум, 2008. – 216 с. 3. Чалдіні Р. Психологія впливу / Роберт. Б. Чалдини. – К.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 352 с.	2
Тема 3.	Засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів) <u>Завдання на семінарі:</u> Мультимедійні презентації та обговорення результатів домашньої самостійної роботи: 10 евфемізмів та 10 дисфемізмів, що використовує російська пропаганда. Література до теми 2:	2

	1. <i>A linguistic/game-theoretic approach to detection/explanation of propaganda/ Arash Barfar // Expert Systems with Applications</i> 15 October 2021 Volume 189 (Cover date: 1 March 2022) Article 116069	
Тема 4.	Мовні засоби і мовні прийоми маніпулювання. Наратив як інструмент маніпуляції <u>Завдання на семінарі:</u> Мультимедійні презентації та обговорення результатів домашньої самостійної роботи: 6 прикладів метафор з метою маніпуляції в пропаганді / політичній комунікації / рекламній комунікації. Література до теми 4 1. Lakoff, George, Mark Johnson (1980) <i>Metaphors We Live By</i>. Chicago: University of Chicago Press. 2. <i>A linguistic/game-theoretic approach to detection/explanation of propaganda/ Arash Barfar // Expert Systems with Applications</i> 15 October 2021 Volume 189 (Cover date: 1 March 2022) Article 116069 3. KJ Boyte <i>An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine // Journal of Information Warfare</i> Vol. 16, No. 1 (Winter 2017), pp. 88-111 4. <i>Російські наративи</i> – https://texty.org.ua/tag/rosijski-naratyvy/	2
Тема 5	Маніпулятивні технології у деструктивних культах: як їх розпізнавати та як їм протидіяти <u>Завдання на семінарі</u> Обговорення документального фільму «<i>Going Clear: Scientology and the Prison of Belief</i>» (1915) <u>Питання для обговорення:</u> Прийоми і технології вербовки та утримання adeptів в деструктивних культах.	2
Тема 6	Маніпулятивні технології у масовій комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти <u>Питання для обговорення на семінарі:</u> 1. Встановлення порядку денного мас-медіа як соціокомунікативний механізм та маніпулятивна технологія. 2. Медіапраймінг як маніпулятивна технологія. 3. Медіафреймінг як маніпулятивна технологія. 4. Технологія «розкручування спіралі мовчання». Література до теми 6: 1. Мак-Комбс М. <i>Встановлення пріоритетів: масмедії і громадська думка: пер. з англ / Маршал Мак-Комбс</i>. К.: К.І.С., 2007. 256 с. 2. Pan, Z. & Kosicki, G. M. (1997). <i>Priming and Media Impact on the Evaluations of the President's Performance</i>. <i>Communication Research</i>. – https://www.researchgate.net/publication/240699985_Priming_and_Media_Impact_on_the_Evaluations_of_the_President's_Performance 3. Scheufele & Tewksbury (2007). "Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models". <i>Journal of Communication</i> (57): 920. Elisabeth Noelle-Neumann (1984) <i>The Spiral of Silence: Public Opinion-Our Social Skin</i>, University of Chicago, Chicago.	2
Тема 7	Маніпулятивні технології в інтернет-комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти <u>Питання для обговорення на семінарі:</u>	2

	1. Як здійснюється пропаганда в епоху інтернет комунікації? 2. Як працюють «інформаційні бульбашки»? 2. Технології поляризації суспільних думок і настроїв, що застосовуються в соціальних медіа. 3. Охарактеризуйте таке явище як «постправда». 4. Обговорення документально-ігрового фільму «The Social Dilemma» (2020) Література до теми 7 1. Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the «Post-Truth» Era/ Stephan Lewandowsky, Ullrich K. H. Ecker, John Cook // <i>Journal of Applied Research in Memory and Cognition</i> December 2017 Volume 6, Issue 4 Pages 353-369. 2. Fake news: Why do we believe it? / Catherine Beauvais // <i>Joint Bone Spine</i> Available online 4 March 2022 In press, journal pre-proof Article 105371. 3. Pragmatic mechanisms of manipulation in Russian online media: How clickbait works (or does not) / Valentina Apresjan, Alexander Orlov // <i>Journal of Pragmatics</i> Available online 3 March 2022 In press, corrected proof. 4. The impact of group polarization on the quality of online debate in social media: A systematic literature review / Luca Iandoli, Simonetta Primario, Giuseppe Zollo // <i>Technological Forecasting and Social Change</i> 10 June 2021 Volume 170 (Cover date: September 2021) Article 120924.	
Тема 8.	Маніпулятивні технології у політичній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти <u>Питання для обговорення на семінарі:</u> 1. Охарактеризуйте приховані прийоми впливу, що використовуються в політичній комунікації (у тому числі спираючись на попередні теми курсу). 2. Охарактеризуйте технології дифамації політичного супротивника. Чому люди вірять в конспірологічні теорії (які психологічні, когнітивні та соціальні чинники це зумовлюють)? Література до теми 8 1. Кулеба Д. Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот / Дмитро Кулеба. – Київ : Книголав, 2019. – 384 с. 2. Климаська Л. Д. Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної кухні : монографія / Л. Д. Климаська. – Львів : Видавництво 3. Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 332 с. 3. Cause and Effect: On the Antecedents and Consequences of Conspiracy Theory Beliefs / Joseph Uscinski, Adam M. Enders, Justin Stoler // <i>Current Opinion in Psychology</i> Available online 28 May 2022 In press, journal pre-proof Article 101364. 4. The affective politics of the “post-truth” era: Feeling rules and networked subjectivity / Megan Boler, Elizabeth Davis // <i>Emotion, Space and Society</i> 7 May 2018. 5. The responsibility of social media in times of societal and political manipulation / Ulrike Reisach // <i>European Journal of Operational Research</i> 22 September 2020 Volume 291, Issue 3 (Cover date: 16 June 2021) P. 906-917.	2
Тема 9.	Маніпулятивні технології у рекламній комунікації: як їх розпізнавати та як їм протидіяти <u>Питання для обговорення на семінарі:</u> 1. Охарактеризуйте, як працює технологія прихованої реклами.	1

	2. Охарактеризуйте приховані прийоми впливу, що використовуються в рекламній комунікації (у тому числі спираючись на попередні теми курсу). Література до теми 9 1. Бажеріна К. В. Використання маніпуляційних технологій у рекламі [Електронний ресурс] / К. В. Бажеріна // Ефективна економіка. – 2014 – № 12. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3835 2. Ковтунович Т. Розпізнаваймо методи маніпуляції в рекламі. - https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/11060/2010-09-17-rozpiznavaymo-metody-manipulyatsiy-u-reklami/)	
Тема 10	Критичне мислення та медіаграмотність як засади протидії маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю <u>Питання для обговорення на семінарі:</u> 1. На вашу думку, в чому полягає сутність критичного мислення? Як воно реалізується? 2. На вашу думку, в чому полягає сутність медіакомпетентності сучасному світі? Література до теми 10 1. Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за науковою редакцією В. В. Пізуна. – Київ : Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с. 2. A model for understanding new media literacy: Epistemological beliefs and social media use/ Ismail Celik, Hanni Muukkonen, Selcuk Dogan // Library & Information Science Research 20 October 2021 Volume 43, Issue 4 (Cover date: October 2021) Article 101125	1
Усього годин		18

3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин
1	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються передумови використання маніпулятивного впливу на свідомість. У вільний час подивіться чи згадайте 2 художні фільми: «Wag the Dog» (1997) та «Brexit» (2019), Проаналізуйте, які маніпулятивні технології, представлені у цих художніх кінострічках. Питання до фільму «Хвіст крутить собакою»: Які технології маніпулювання громадською думкою та настроями застосовувалися героями фільму? Питання до фільму «Брекзйт»: Які технології маніпулювання громадською думкою та настроями застосовувалися героями фільму? (Додатково до цього фільму: - Які методи дослідження застосовувалися? Що вони дали? Які меседжі просуvalи партії? Які лінгвістичні прийоми та комунікативні тригери використовувалися?	7

	- На яких цінностях вони засновувалися? - На які аудиторії які меседжі орієнтовані? (які соціальні групи стали вразливі для маніпуляції і чому?). Методичні рекомендації та вимоги: - Самостійний розгорнутий самостійний аналіз, який охоплює якомога більше аспектів фільму; - Повнота, послідовність та логічність висновків, - Елементи порівняльного аналізу (аналогії, порівняння з сучасними чи історичними подіями, українським контекстом тощо) відсутність плагіату (плагіатом вважається будь-який текст, який точно співпадає із текстом іншого джерела, але не виділяється як цитата та не супроводжується посиланням на це джерело).	
2	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються засади і технології психологічної маніпуляції. Підготуйте доповіді до завдання на семінар. <i>(Література:</i> <i>Сугестивні технології маніпулятивного впливу : навч. посіб. / [В.М. Петрик, М.М. Присяжнюк, Л.Ф. Компанцева, Є.Д. Скулиш, О.Д.Бойко, В.В.Остроухов]; за заг. ред. Є.Д. Скулиша. – 2-ге вид. – К.: ЗАТ “ВІПОЛ”, 2011. – 248 с.</i> <i>2. Татенко В.О. Соціальна психологія впливу: Монографія. – К.: Міленіум, 2008. – 216 с.</i> <i>3. Чалдіні Р. Психологія впливу / Роберт. Б. Чалдини. – К.: Клуб сімейного дозвілля, 2019. – 352 с.)</i>	6
3	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються засади і технології маніпуляції за допомогою знакових систем (мови, візуальних образів, символів). <u>Завдання домашньої самостійної роботи:</u> У межах актуальної інформаційної війни та пропаганди, яку веде Російська Федерація проти України (у тому числі у пропагандистських меседжах, розрахованих і на внутрішньоросійську аудиторію, і на міжнародну). 1. Знайдіть та коротко охарактеризуйте використання евфемізмів (не менше 10 прикладів). Наприклад: Російські Мінтруд та ЗМІ використовують слово “высвобождение” в новинах про людей, які втратили роботу через економічну кризу. 2. Знайдіть та коротко охарактеризуйте використання дисфемізмів (в контексті навішування ярликів, дегуманізації супротивника), (не менше 10 прикладів). Наприклад: «Київська хунта». Оформіть завдання у вигляді мультимедійної презентації. <i>(Література:</i> <i>1. A linguistic/game-theoretic approach to detection/explanation of propaganda/ Arash Barfar // Expert Systems with Applications15 October 2021Volume 189 (Cover date: 1 March 2022) Article 116069)</i>	5
4	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються використання наративів як засобів маніпулятивного впливу. <u>Завдання домашньої самостійної роботи:</u> З актуальних (за останні роки) пропаганди / політичної комунікації / рекламної комунікації знайдіть і коротко охарактеризуйте щонайменше 6 прикладів використання метафор. Оформіть завдання у вигляді мультимедійної презентації. <i>(Література:</i>	3

	1. Lakoff, George, Mark Johnson (1980) <i>Metaphors We Live By</i>. Chicago: University of Chicago Press 2. KJ Boyte <i>An Analysis of the Social-Media Technology, Tactics, and Narratives Used to Control Perception in the Propaganda War Over Ukraine</i> // <i>Journal of Information Warfare</i> Vol. 16, No. 1 (Winter 2017), pp. 88-111 3. Російські нарративи – https://texty.org.ua/tag/rosijski-naratyvy/.	
5	Подивіться документальний фільм « <i>Going Clear: Scientology and the Prison of Belief</i> » (1915).	3
6	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у масовій комунікації. (Література: 1. Мак-Комбс М. <i>Встановлення пріоритетів: масмедії і громадська думка: пер. з англ / Маршал Мак-Комбс</i>. К.: К.І.С., 2007. 256 с. 2. Pan, Z. & Kosicki, G. M. (1997). <i>Priming and Media Impact on the Evaluations of the President's Performance</i>. <i>Communication Research</i>. – https://www.researchgate.net/publication/240699985_Priming_and_Media_Impact_on_the_Evaluations_of_the_President's_Performance 3. Scheufele & Tewksbury (2007). "Framing, Agenda Setting, and Priming: The Evolution of Three Media Effects Models". <i>Journal of Communication</i> (57): 920. Elisabeth Noelle-Neumann (1984) <i>The Spiral of Silence: Public Opinion-Our Social Skin</i>, University of Chicago, Chicago). <u>Завдання для самостійної роботи:</u> Пройдіть освітню онлайн гру для журналістів «Маніпулятор» (розробник texty.org) Наберіть якомога більше балів (більше 400000), для цього гортайте всі варіанти в грі. – https://texty.org.ua/d/manipulator-game/index.html	6
7	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології в інтернет-комунікації. <u>Завдання домашньої самостійної роботи:</u> Подивіться документально-ігровий фільм «The Social Dilemma» (2020) (Література: 1. <i>Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the «Post-Truth» Era/</i> Stephan Lewandowsky, Ullrich K. H. Ecker, John Cook // <i>Journal of Applied Research in Memory and Cognition</i> December 2017 Volume 6, Issue 4 Pages 353-369. 2. <i>Fake news: Why do we believe it?</i> / Catherine Beauvais // <i>Joint Bone Spine</i> Available online 4 March 2022 In press, journal pre-proof Article 105371. 3. <i>Pragmatic mechanisms of manipulation in Russian online media: How clickbait works (or does not)</i> / Valentina Apresjan, Alexander Orlov // <i>Journal of Pragmatics</i> Available online 3 March 2022 In press, corrected proof. 4. <i>The impact of group polarization on the quality of online debate in social media: A systematic literature review</i> / Luca Iandoli, Simonetta Primario, Giuseppe Zollo // <i>Technological Forecasting and Social Change</i> 10 June 2021 Volume 170 (Cover date: September 2021) Article 120924.)	9
8	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у політичній комунікації (Література: 1. Кулеба Д. <i>Війна за реальність: як перемагати у світі фейків, правд і спільнот</i> / Дмитро Кулеба. – Київ : Книголав, 2019. – 384 с. 2. Климаська Л. Д. <i>Соціально-комунікативні технології в політиці: Таємниці політичної кухні: монографія</i> / Л. Д. Климаська. – Львів : Видавництво З. Національного університету «Львівська політехніка», 2007. – 332 с. 3. <i>Cause and Effect: On the Antecedents and Consequences of Conspiracy Theory Beliefs</i>	7

	/ Joseph Uscinski, Adam M. Enders, Justin Stoler // <i>Current Opinion in Psychology</i> Available online 28 May 2022 In press, journal pre-proof Article 101364. 4. <i>The affective politics of the “post-truth” era: Feeling rules and networked subjectivity</i> / Megan Boler, Elizabeth Davis // <i>Emotion, Space and Society</i> 7 May 2018. 5. <i>The responsibility of social media in times of societal and political manipulation</i> / Ulrike Reisach // <i>European Journal of Operational Research</i> 22 September 2020 Volume 291, Issue 3 (Cover date: 16 June 2021) P. 906-917)	
9	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються маніпулятивні технології у рекламній комунікації (Література: 1. Бажеріна К. В. Використання маніпуляційних технологій у рекламі [Електронний ресурс] / К. В. Бажеріна // <i>Ефективна економіка</i>. – 2014 – № 12. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3835 2. Ковтунович Т. Розпізнаваймо методи маніпуляції в рекламі. - https://ms.detector.media/mediadoslidzhennya/post/11060/2010-09-17-rozpiznavaymo-metody-manipulyatsiy-u-reklami/)	8
10	Ознайомитись з науковими джерелами зі списку літератури, в яких розкриваються принципи критичного мислення та медіаграмотність як засади протидії маніпуляції індивідуальною та масовою свідомістю. (Література: 1. <i>Медіаосвіта та медіа грамотність: підручник</i> / ред.-упор. В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк ; за науковою редакцією В. В. Різуна. – Київ : Центр Вільної Преси, 2013. – 352 с. 2. <i>A model for understanding new media literacy: Epistemological beliefs and social media use/ Ismail Celik, Hanni Muukkonen, Selcuk Dogan</i> // <i>Library & Information Science Research</i> 20 October 2021 Volume 43, Issue 4 (Cover date: October 2021) Article 101125)	6
	Разом	60

4. ЗАВДАННЯ ДЛЯ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ, ЩО ПЕРЕДБАЧЕНА НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ

Завдання контрольної роботи представляє собою 3 відкритих запитання проблемного характеру за матеріалами тем курсу.

Відповідаючи на питання, необхідно продемонструвати вміння розпізнавати соціально небезпечний контент, системне та критичне мислення, вміння поєднувати різні концептуальні аспекти курсу для розпізнання та комплексного бачення маніпулятивних технологій, що застосовуються у соціальних комунікаціях.

5. ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ ЗНАНЬ (ЗАЛІК У ВИГЛЯДІ ВІДПОВІДІ НА 3 ВІДКРИТІ ЗАПИТАННЯ)

Залік проходить у вигляді відповіді на відкриті запитання і може проводитись як в аудиторії, так і дистанційно (за потреби). Завдання виконується письмово або онлайн (за допомогою платформи Google Classroom).

Питання:

1. Визначення та основні ознаки маніпуляції у процесах соціальної комунікації

2. Морально-етичні аспекти маніпуляції: аргументи «за» та «проти» її використання
3. Психоаналітичні засади маніпулювання свідомістю
4. Особливості сублімінального маніпулятивного впливу
5. Біхевіористські засади маніпулювання свідомістю
6. Когнітивні викривлення як передумова для використання маніпулятивних технологій. Основні когнітивні викривлення, властиві людському мисленню та сприйняттю
7. Особливості маніпуляція свідомістю в малій групі (феномен групового тиску, конформізму)
8. Особливості маніпуляція свідомістю натовпу
9. Прийоми та техніки маніпулювання свідомістю, що використовуються тоталітарних сектах і деструктивних культах
10. Пряма пропаганда та маніпуляція: особливості сучасної пропаганди
11. Соціосеміотичні аспекти маніпуляції: знаки, символи, коди
12. Особливості впливу масової комунікації на аудиторію я засади використання маніпулятивних технологій (загальна характеристика)
13. Вибіркове сприйняття інформації як передумова маніпулятивного впливу
14. Створення «порядку денного» в медіа як технологія маніпулювання
15. Медіафреймінг як спосіб впливу на аудиторію
16. «Спіраль мовчання» як технологія маніпулювання суспільною думкою
17. Наратив як інструмент маніпуляції
18. Основні маніпуляції, властиві телевізійній комунікації (загальна характеристика)
19. Основні маніпуляції, властиві інтернет-комунікації (загальна характеристика)
20. Мікротаргетинг як сучасна технологія маніпулювання в інтернет-комунікації
21. Маніпуляції, що використовуються в інформаційних інтернет-медіа
22. Основні маніпуляції, властиві соціальним інтернет-медіа
23. Феномен «інформаційних бульбашок» як передумова для маніпуляції у сучасному інформаційно-комунікативному просторі
24. Феномен дезінформації та «фейкових повідомлень» як інструмент маніпуляції
25. «Постправа» як засада маніпулювання в сучасному інформаційно-комунікативному просторі
26. Основні маніпуляції в політичній комунікації
27. Маніпуляції в рекламі
28. Прихована реклама як маніпулятивна технологія
29. Феномен «інформаційних бульбашок» як передумова для маніпуляції у сучасному інформаційно-комунікативному просторі
30. Інформаційна війна як вид маніпуляції свідомістю
31. Особливості маніпуляцій в сучасних інформаційних війнах
32. Критичне мислення як засада супротиву маніпулятивному впливу
33. Медіакомпетентність та медіаграмотність як засада протидії маніпулятивному впливу

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ СТУДЕНТІВ

Оцінювання відповідей на теоретичні питання та виконання практичних завдань (самостійних робіт) на семінарських заняттях, виконання практичних завдань в межах самостійної роботи студентів

Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійні роботи		Залік	Сума
--------------------------------------	--	-------	------

										Контрольна робота	Разом		
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10				100
42										18	60	40	100

T1, T2 ..., T10 – теми розділів.

Критерії оцінювання роботи на семінарських заняттях:

Кількість балів, яку може отримати студент за усну та письмову роботу на семінарі становить від **2 до 4 балів**. Для цього необхідно продемонструвати володіння матеріалами теми, вміння аналізувати ключові аспекти теми, продемонструвати можливості їхнього застосування на практиці, а також виконання самостійних завдань за планом.

Високий рівень 4 бали	Відповідь студента характеризується повним, глибоким та змістовним знанням теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями дисципліни, що вивчається. Він систематично активно бере участь в обговоренні кожної теми, що вивчається (як на лекційному, так і на семінарському заняттях), його відповіді характеризуються творчим креативним підходом.
Середній рівень 3-2 бали	Відповідь студента характеризується повним та змістовним знанням теоретичного матеріалу з теми, вільним володінням термінами та поняттями. Але він недостатньо активно бере участь в ході обговорення практичного матеріалу, допускає у висловлюваннях деякі несуттєві неточності, його відповіді не характеризуються творчим креативним підходом.
Низький рівень 1 бал	Відповідь студента характеризується слабким та невпевненим знанням як теоретичного, так практичного матеріалу. Він допускає багато помилок у відповідях на конкретні питання та недостатньо бере участь в обговоренні матеріалу, що вивчається.
Незадовільний рівень 0 балів	У студента дуже слабкий рівень знання теоретичного матеріалу; не приймає участі в обговоренні теоретичного та практичного матеріалу, що вивчається; допускає змістовні помилки у відповідях на конкретні питання викладача.

Критерії оцінювання поточного контролю (самостійних робіт):

Відмінно 9 - 10 балів	Виконання студентом завдання характеризується своєчасністю виконаної роботи; повним, глибоким та змістовним розв'язанням поставлених завдань; виконанням всіх дій, операцій, процесів вказаних в завданні. Робота характеризується креативністю.
Добре 7 - 8 бали	Виконання студентом завдання характеризується повним, глибоким та змістовним розв'язанням поставлених завдань; виконанням всіх дій, операцій, процесів вказаних в завданні. Але робота несвоєчасно подана на перевірку та/ або в роботі відсутній творчий підхід до вирішення завдань.

Задовільно 5 - 6 бали	Виконання студентом завдання характеризується недостатньо повним, поверхневим та незмістовним розв'язанням поставлених завдань; ігноруванням деяких дій, операцій, процесів вказаних в завданні.
Незадовільно 0-4 балів	Виконання студентом завдання характеризується не вирішеними завданнями; ігноруванням всіх дій, операцій, процесів вказаних в завданні.

Критерії оцінювання контрольної роботи

Робота містить 3 відкритих проблемних питання, кожне з яких оцінюється максимум у 6 балів.

При оцінюванні враховується: правильність відповіді, її аргументованість, логічність, оригінальність, власний аналіз, наведення прикладів, концептуальна відповідність (вміння оперувати категоріальним апаратом курсу).

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою (грунтовна, аргументована, логічно побудована, містить посилання на конкретні приклади)	6 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками (цілому вірна та повна, але містить окремі неточності або невеликі логічні протиріччя)	5-4 бали
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками (відповідь в цілому адекватна завданню, але є досить поверхневою та неповною)	3-2 бали
Відповідь не повна, містить суттєві помилки (відповідь не є адекватною завданню, але демонструє деякі знання матеріалу курсу, окремі згадки про важливі ідеї та концепції)	1 бал
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0 балів

Критерії оцінювання письмового заліку:

3 відкритих запитання, перше оцінюється у 14 балів, друге та третє – у 13

При оцінюванні враховується: правильність відповіді, її аналітичний характер, наведення прикладів, концептуальна відповідність (вміння оперувати категоріальним апаратом курсу).

Відповідь повна, або з однією незначною помилкою (грунтовна, логічно побудована, містить посилання на авторитетні джерела та на конкретні приклади)	13-14 балів
Відповідь повна, але з двома-трьома незначними помилками (цілому вірна та повна, але містить окремі неточності або невеликі логічні протиріччя)	10-12 балів
Відповідь не досить повна, та (або) із суттєвими помилками (відповідь в цілому адекватна завданню, але є досить поверхневою та	6-9 балів

неповною)	
Відповідь не повна, містить суттєві помилки (відповідь не є адекватною завданню, але демонструє деякі знання матеріалу курсу, окремі згадки про важливі ідеї та концепції)	2-5 балів
Відповідь майже відсутня та (або) не відповідає запитанню	0-1 балів

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання (курсова робота)	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70 – 89	добре	
50 – 69	задовільно	
1 – 49	незадовільно	не зараховано